

Antalóczy Katalin,
a Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi Karának tanszékvezetője

E-mail: antaloczy.katalin@uni-bge.hu

Sass Magdolna,
a Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Világgazdasági
Intézetének igazgatója és a Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi
Kar egyetemi docense

E-mail: sass.magdolna@krtk.hu

*Mottó: A lyukas tetőt akkor kell megjavítani, amikor süt a nap.
(Kennedy elnököt idézve Christine Lagarde)¹*

FAGYOS SZELEK IDEJÉN

Az Eurostat írásunk idején elérhető legfrissebb adatai szerint 2022 decemberében az Európai Unióban 10,4 százalékos volt az infláció (harmonizált fogyasztóiár-index, HICP), az országok rangsorában Magyarország állt az élen 25 százalékkal (Eurostat 2022). Évtizedek óta nem láttunk ilyen mértékű áremelkedést sem Európában, sem Magyarországon. A fejlett országokban az árstabilitásnak tartott két százalékhoz képest az uniós infláció ötszörös, a magyar több mint tizenkétszeres, de a hazai inflációs cél felső határát is hatszorosan haladja meg. Nem kérdés tehát, hogy a legfontosabb gazdaságpolitikai probléma ma a világban és Magyarországon is az, hogyan lehet az áremelkedés ütemét csökkenteni. Ehhez nagyon fontos feltárni az infláció mögöttes okait, amelyek számosak, s amelyeket a *Körkérdés*re válaszoló szakemberek minden bizonnyal sokoldalúan fognak elemezni. Mi szűkebb szakte-

¹ ...1962-ben, egy évvel azután, hogy az Egyesült Államok kilábal a recesszióból, Kennedy elnök a kongresszushoz szóló beszédében azt mondta: „Bármilyen kellemes is a fellendülés melegében sütkérezni... a tető javításának ideje akkor van, amikor süt a nap...” Részlet Christine Lagarde, az IMF akkori vezérigazgatójának beszédéből, amelyet a Harvard Egyetemen mondott el 2017. október 5-én. https://www.imf.org/en/News/Articles/2017/10/04/sp100517-a-time-to-repair-the-roof?fbclid=IwAR05jLcBKMx9c9ijjPxd_dFDhIOCaHgpoObluQI52uDAtFS3ICuN4Zim3tM

rületünk, a nemzetközi gazdasági folyamatok felől közelítjük meg a kérdést, ahogy minden *Körkérdés* esetén tenni szoktuk.

Magyarország – ma már közhely – kicsi, nyitott gazdaságú ország. A hazai gazdasági folyamatokat tehát nagyon erősen befolyásolják a nemzetközi trendek, napjainkban természetesen a magas inflációs környezet is. Ez viszonylag új jelenség. Az elmúlt évtizedekben Magyarország alacsony nemzetközi inflációs környezetben működött, ami jelentősen növelte a hazai gazdaságpolitika mozgásterét. Olyasmit is megengedhetett magának, amit más nemzetközi feltételek között nem tehetett volna meg következmények nélkül. Az IMF adatai szerint 1990 és 1999 között a fejlődő, feltörekvő országokban 51,4 százalékos volt átlagosan az éves fogyasztói áremelkedés, és 2000 után soha nem nőtt 9 százalék fölé (IMF 2008), a fejlett országokban pedig sikerült tartani az árstabilitásnak tekintett 2 százalék körüli ütemet. Mindezt úgy, hogy közben a gazdasági növekedés üteme két-, két és félszer magasabb volt, mint 1990 és 1999 között (*1. táblázat*). Az alacsony inflációs környezet a pénzügyi válság után is fennmaradt, annak ellenére, hogy a válság kezelése jelentős likviditásbővítéssel járt. Az IMF adatai szerint a fejlett országokban az áremelkedés üteme egyetlen évben (2011) haladta meg a 2 százalékot, s többször inkább a deflációval kellett küzdeni. A feltörekvő, fejlődő országokban 4,5 és 5 százalék között mozgott az infláció (IMF, 2022).

1. táblázat

A gazdasági növekedés és az infláció alakulása a fejlett és a feltörekvő/fejlődő országokban (változás az előző évhez képest, százalék)

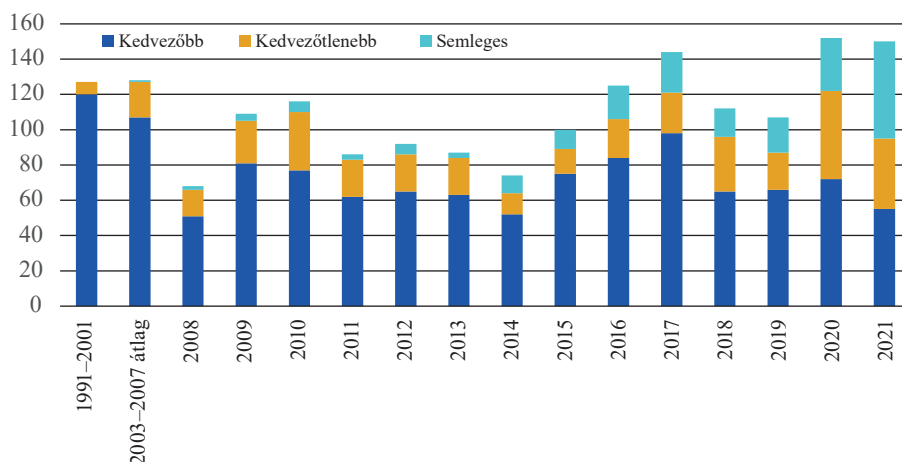
	1990–1999 átlag	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
A GDP változása									
Fejlett országok	2,7	3,9	1,2	1,6	1,9	3,2	2,6	3,0	2,7
Feltörekvő/fejlődő országok	3,2	5,9	3,8	4,7	6,2	7,5	7,1	7,8	7,9
Fogyasztói árak									
Fejlett országok	3,0	2,2	2,1	1,5	1,8	2,0	2,3	2,4	2,2
Feltörekvő/fejlődő országok	51,4	8,5	7,6	6,7	6,6	5,9	5,7	5,4	6,4

Forrás: IMF (2008) 241. és 249. oldal alapján saját összeállítás.

A gyors növekedés ellenére is alacsony inflációs környezet miatt számos tényező húzódtott meg, mi ezek közül egyet emelünk ki, amelyet a legfontosabbnak is tartunk: a globalizáció előrehaladását – az alábbi egymással is összefonódó, egymást erősítő folyamatok eredményeként. A nemzetközi kereskedelem liberalizálásában az uruguayi forduló és a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) 1995. évi megalakulása után már nem sikerült látványos eredményeket elérni, de jelentős visszafordulás sem történt. Ebbe az alapvetően szabad rendszerbe lépett be Kína, amely évtizedekig nagyjából 1 százalékkal, majd 1990 után 2 százalékkal részesedett a világ áruexport-jából. A WTO-csatlakozás után 2003-ra ez az arány megközelítette a 6 százalékot, 2021-ben pedig már 18,4 százalékot tett ki (WTO, 2022/a:59). Az olcsó kínai termékek és kínai munkaerővel gyártott áruk megjelenése, az általuk generált verseny azokban az években is hozzájárult az alacsony nemzetközi inflációs rátákhoz, amikor a növekedés erőteljes volt.

1. ábra

Változások a nemzeti befektetési politikákban (intézkedések száma, darab)

Forrás: UNCTAD (2002:7) és UNCTAD (2022:56) alapján, saját szerkesztés.

A nemzetközi direkttőke-áramlások előtt is leomlottak az akadályok. Az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciája (UNCTAD) minden évben összegyűjti a nemzeti befektetési politikákban bekövetkezett változásokat aszerint, hogy a külföldi közvetlentőke-befektetésekre vonatkozó intézkedések szabadabbá (kedvezőbbé)

vagy restriktívebbé (kedvezőtlenebbé) válnak-e. Az 1. ábra szemléletesen mutatja, hogy 1991 és 2007 között egyértelműen a liberalizálás volt a meghatározó.

Szabályozási oldalról tehát alig volt akadálya a határokon átnyúló kereskedelemnek és tőkeáramlásnak. A technikai, technológiai forradalom, különösen az IT-forradalom előrehaladása pedig a korábbiaknál sokkal kedvezőbb feltételeket teremtett ahhoz, hogy a vállalatok a termelés egyes szakaszait a határon túlra telepítsék aszerint, hogy az adott gyártási szakasz elvégzése hol a leghatékonyabb. Az 1990-es évek közepétől a nemzetközi termelési hálózatok, a globális értékláncok erőteljes bővülésnek indultak, fénykoruk pedig a 2002–2008 közötti időszak volt (WTO, 2017:2). Ezek a globális értékláncok (*Global Value Chains*, GVC) viharos növekedésének, terjedésének az évei, a fénykor kialakulásában a főszerepet Kína játszotta. Hozzáadott értékben számolva a világkereskedelem 60-67 százaléka globális értékláncokban zajlott, a kizárólag hazai hozzáadott értéket tartalmazó export globális GDP-ben való részesedése 5 százalékponttal csökkent (WTO, 2017:2). A folyamatot gazdasági szempont, a *hatékonyságnövelés hajtotta*, az értékláncok kiépítésében ez volt az egyetlen motívum. Ez a hatékonyságnövekedés, a verseny erősödése volt az alacsony infláció legfőbb oka. A hatékonyság növelése miatt az értékláncok egyre hosszabbak és komplexebbek lettek, vagyis egyre nagyobb lett a földrajzi kiterjedésük és egyre több szakaszból álltak – s ezzel egyre sebezhetőbbé váltak.

A pénzügyi válság után a globális értékláncok fénykora véget ért. A 2010-es évek elejétől több gazdasági, de már gazdaságon kívüli hatás is egymásnak feszült: a hatékonyságkeresés, a technológiai forradalom előrehaladása, a biztonsági szempontok megjelenése (a vállalatok oldaláról), a hazai gazdaság, a hazai ipar védelme, fenntarthatósági és biztonsági szempontok (a kormányzati szabályozások oldaláról). Az egymásnak feszülő, ellentétes hatásokkal járó tényezők eredőjeként gyakoribbá váltak a tőkekorlátozó intézkedések (1. ábra), a világkereskedelem növekedési üteme lelassult. Az IMF 2018 októberi világgazdasági előrejelzése szerint, amíg 2000 és 2009 között évente 5 százalékkal emelkedett a világkereskedelem, a válság után 2010 és 2017 között ez a növekedés átlagosan 5,1 százalék volt (IMF, 2018:165). 2011 és 2016 között az értékláncokon belüli aktivitás aránya is visszaesett, amit a kizárólag hazai hozzáadottérték-termelés globális GDP-ben való részesedésének ismételt növekedése mutat (WTO, 2019:11). A rendelkezésre álló adatok szerint 2017–2018-ban mintha megfordultak volna a tendenciák, s a globalizáció ismételt nekilendülése kezdődött volna. A direkttőke-szabályozásban ismét emelkedett a liberalizációs intézkedések száma (1. ábra), a globális kereskedelem 2017-ben közel 6 százalékkal, 2018-ban e magas bázishoz képest több mint 4 százalékkal nőtt (IMF, 2022),

s 2017-ben a globális GDP-n belül hozzáadottérték-alapon újra emelkedésnek indult a GVC-ken belüli termelés (WTO, 2019:11). Annak ellenére történt mindez, hogy ekkor már az USA és Kína közötti kereskedelmi feszültségek rendkívül élesek voltak. Az egész hiperglobalizációt a WTO-ba történt belépése óta Kína mozgatta, szerepe megkerülhetetlen lett. Kína a 2000-es évek elejétől fokozatosan gazdasági világhatalommá vált, a globális GDP-ből való részesedése a 2000-es 3,6 százalékról 2010-re 9,1 százalékra, 2021-re 18,4 százalékra nőtt.² Az ipar globális hozzáadott értékének 1995-ben alig 5, 2019-ben már 24 százalékát adta (IMF, 2023:9), s a nagy fokú specializáció hatására a zöldenergia termeléséhez szükséges ásványi anyagok előállításában is dominánssá vált (IMF, 2023:7).

Ahogy láttuk, Kínának a világkereskedelemben való részesedése is drasztikusan emelkedett. Kína a WTO-tagsággal elvileg vállalta, hogy betartja a tagsághoz kapcsolódó szabályokat. Azonban fokozatosan kiderült, hogy ez nagyon gyakran nem történik meg. Az egyre nyilvánvalóbbá váló problémák a kínai állam szerepvállalásával, erőteljes gazdasági beavatkozásával függtek össze, ami az egész világkereskedelemre torzító hatással volt (Mavroidis & Sapir, 2021). Elnöksége idején Donald Trump a kínai gazdasági térnyerésre és a játékszabályok megkerülésére reagálva számos kereskedelmi korlátozó intézkedést hozott, amit Kína viszonzott. A kitörő kereskedelmi háború, a szaporodó protekcionista intézkedések a nemzetközi inflációs környezetre ekkor még nem voltak látható hatással.

Az igazi fordulatot a *Covid-19-járvány* kitörése jelentette, amely nagyon élesen mutatott rá a nemzetközi kereskedelem, a globális értékláncok sebezhetőségére, logisztikai, geopolitikai kockázataira, és még a korábbiaknál is élesebben Kína világ-gazdasági súlyára, a világgazdasági rendszerben és az ellátási láncokban betöltött (ellentmondásos) szerepére. Vagyis arra, hogy a hatékonysági szempontokkal szemben, azok mellett mennyire fontos szerepük van a biztonsági megfontolásoknak. A vállalatok és a kormányok is reagáltak az új kihívásra. A G7-csoport országaiban a 2016. évi 0,6-ról 2020-ra 2 százalékra nőtt a GDP-arányos kormányzati támogatás, amelyből a lakosságon kívül jelentős összegek jutottak a vállalkozásoknak is (Economist, 2023a). 2020-ban megugrott a külföldi befektetéseket kedvezőtlenül érintő kormányzati intézkedések (*I. ábra*) és a kereskedelmi korlátozó intézkedések száma is (IMF, 2023:11). A vállalati szférában szintén megjelent a logisztikai és biztonsági kockázatok minimalizálására való törekvés, a cégvezetők döntéseire minden bizonynyal a kormányzati intézkedések is hatással voltak. Az IMF megállapította, hogy

² <https://data.worldbank.org/country/china?view=chart> és https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?most_recent_year_desc=true alapján saját számítás.

a vállalati prezentációkban 2020-ban látványosan megnövekedett a „reshoring”, az „onshoring” és a „nearshoring” kifejezések száma (IMF, 2023:11). A nagy tanácsadó cégek szintén a geopolitikai hovatartozást is figyelembe vevő „friendshoring” és „nearshoring” növekedését jelzik.³ A pandémiának azonban erőteljes deflációs hatása is volt, ezért a protekcionizmus növekedésének, az értékláncok megszakadásának, átrendeződésének a költségnövelő hatásai az általános árszínvonal alakulásában még mindig nem látszóttak.

Oroszország Ukrajna elleni háborújának kezdete 2022 februárjában sokszerű hatással járt, és felerősítette a korábbi tendenciákat. A gazdasági biztonság mellett hangsúlyozottan megjelent a politikai biztonság szempontja is. Nyilvánvalóvá vált, hogy az addig zártabbnak, az értékláncokban kisebb szerepet játszóknak gondolt, alacsony participációs indexszel⁴ rendelkező nyersanyag- és energiahordozó-exportőr országok szerepe sokkal jelentősebb. A háború kitörése azonnali energiaársokkot okozott, a kőolaj és a gáz ára az egekbe szökött. Az árak később csökkenni kezdtek, de Európa számára a beszerzési források regionális átrendezése, az LNG-terminálok kiépítése, a zöldenergiába történő beruházások tartósan megdrágítják az energiahordozókat. Ez önmagában magasabb inflációs környezetet jelent. 2022-ben látványosan felerősödtek a protekcionista tendenciák: a kormányok biztonsági szempontok szerint vizsgálták és esetenként korlátozták a külföldi befektetéseket, megugrott a kereskedelmi restriktciók száma (IMF, 2023:11). A kormányok sorban fogadták el a hazai ipart hatalmas összegekkel támogató csomagokat. (Néhány példa: Egyesült Államok: Inflation Reduction Act, többek között a hazai termelés támogatására; Európai Unió: Chips Act,⁵ a félvezetőgyártás támogatására; Kína: Made in China 2025 Act, a high-tech feldolgozóipar támogatására, de a Koreai Köztársaság, Japán, India és számos más ország is fogadott el hasonló támogatási csomagokat (Economist, 2023).

Mindez az eddig hatékonysági alapon szerveződött értékláncok átstrukturálódásához, sok esetben széttöredezéséhez vezet, jelentős költségnövekedést és ezzel ár-növekedést okozva. Ehhez adódik a Covid-19 idején számos országban alkalmazott keresletbővítési módszer, a helikopterpénz és a fenntarthatóság érdekében hozott

³ <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2022/12/the-supply-chain-trends-shaking-up-2023.html> vagy <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2022-12-20/supply-chain-latest-predictions-for-2023>

⁴ A felhasznált külföldi input + a hazai termelésű input a harmadik országokba irányuló exportban/a bruttó export (százalék).

⁵ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-chips-act_en#the-need-for-eu-action

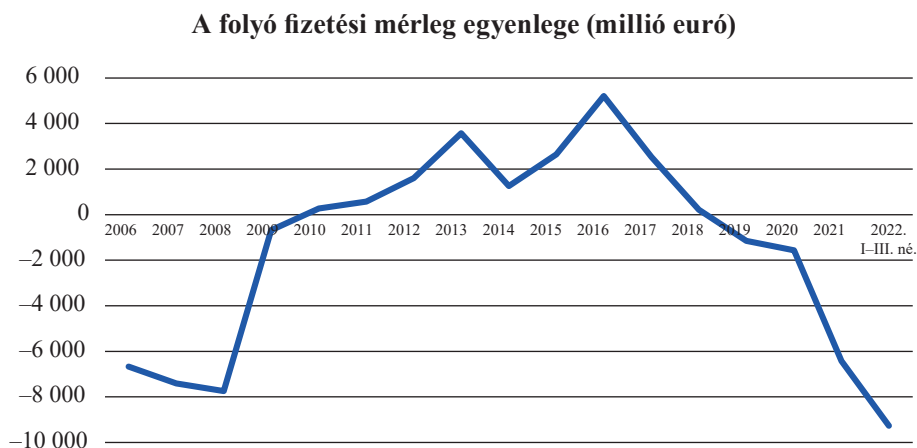
intézkedések, valamint egyáltalán nem utolsósorban Oroszország Ukrajna elleni háborújának árnövelő hatása. A háború gyors befejeződésére – bár nem vagyunk katonai szakértők – nem számítunk, de hatásai még valamiféle békekötés esetén is hosszú távon érződni fognak az energiaárak alakulásában. Oroszország, amely földrajzi, infrastrukturális és gazdaságossági szempontból a legkézenfekvőbb energiahordozó-forrás Európa számos országa számára, ezt a szerepét belátható ideig nem fogja tudni betölteni. Kína 2023 eleji újrainyitása is rengeteg újabb kérdőjelet vet fel: növelheti a globális keresletet és ezáltal az inflációs nyomást. Különösen néhány nyersanyag esetében, mivel a világ kőolajának csaknem egyötödét, a finomított réz, nikkelt és cink több mint felét, valamint a vasérc több mint háromötödét fogyasztja a kínai gazdaság. További inflációs kockázatot rejt a kínai ingatlanszektor (Economist, 2023b) és az a már említett tény, hogy az ország szerepe egyes globális értékláncokban meghatározó. A GVC-kutatások ismert szakértője, Baldwin megfogalmazása szerint Kína az ipari inputok OPEC-je, vagyis Észak-Amerikában vagy Európában sokkal erősebb a kínai inputokra való támaszkodás, mint fordítva (Baldwin & Freeman, 2021). Magyarország esetében egy elbírálás alatt álló cikkben hasonló következtetésre jutottunk, annyiival meghaladva az előző kutatások eredményeit, hogy azt is jelezni tudtuk: a kínai függés egyre inkább a kínai tulajdonban működő vállalatok termékeitől nőtt meg, és nem harmadik országbeli multik Kínában gyártott termékeitől (Gáspár et al., 2022). Vagyis a kínai gazdaságról történő leválásnak (decoupling) vagy a függőség csökkentésének a költségei is magasabbak lehetnek a vártnál (Witt et al., 2023 vagy Simchi-Levi & Haren, 2002, jelezve Oroszország Ukrajna elleni háborújának hatásait), ami szintén emeli az inflációt.

Magyarország esetében a kedvező nemzetközi inflációs környezet mellett érdemes még két tényezőt megemlíteni, amelyeknek ugyancsak jótékony hatásuk volt az inflációra és jelentős szabadságot adtak a hazai gazdaságpolitikának. A magyar gazdaság egyre mélyebb beépülése a globális értékláncokba, a hazai leányvállalatok sikeres exporttevékenysége, esetenként a magasabb hozzáadott érték irányába való elmozdulásuk⁶ és számos más – írásunk terjedelmét meghaladó – tényező eredményeképpen 2010-től a folyó fizetési mérleg aktívumba fordult, majd a többlet erősen

⁶ A szakirodalom megállapítása szerint a globális értékláncokban az előremutató (forward) participációs index hátramatató (backward) indexnél gyorsabb növekedése a feldolgozóiparban, illetve a szolgáltatások területén gyakran a gyorsabb feljebb lépést jelzi. Magyarország esetében a 2007. évi 0,2298 forward participációs index 2017-re 0,2777-re nőtt, s ezt a változást a WTO példaként említi a feljebb lépésre (WTO, 2019:14). Más empirikus vizsgálatok is megerősítik Magyarországot vagy a kelet-közép-európai országokat (lassú, a tevékenységek szintjén vagy regionálisan korlátozott) feljebb lépését, akár egyes kiemelt iparágakban (autóipar) is, többek között például Kordalska & Olczyk (2022), Molnár et al., (2020), Pavlínek (2022) és Szalavetz (2022).

növekedni kezdett. Csúcsát 2016-ban érte el, amikor a szufficit meghaladta az 5,2 milliárd eurót, amely a GDP 4,6 százalékát tette ki. Az aktívum – ha csökkenő mértékben is – de még két évig megmaradt (2. ábra).

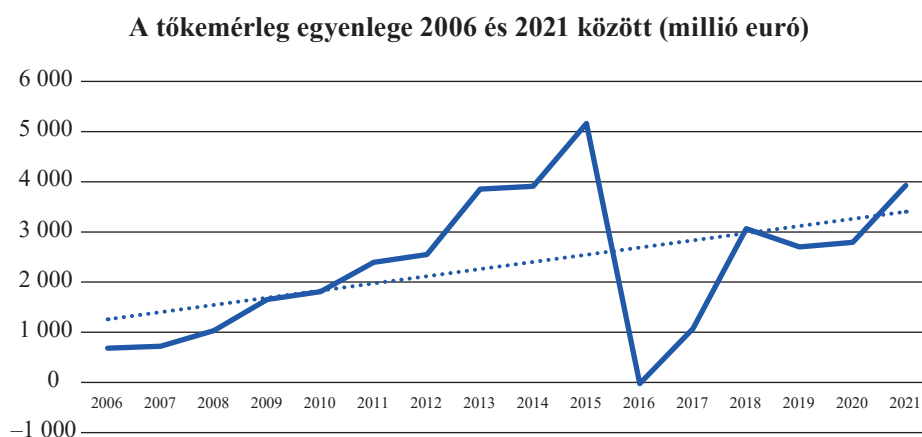
2. ábra

Forrás: KSH-adatok alapján saját szerkesztés. https://www.ksh.hu/stadat_files/kkr/hu/kkr0062.html

Tendenciájában ugyancsak jelentősen nőtt a tőkemérleg pozitív egyenlege, elsősorban az uniós transzferek következtében.

3. ábra

Forrás: KSH-adatok alapján saját szerkesztés. https://www.ksh.hu/stadat_files/kkr/hu/kkr0062.html

E két tényező a fundamentumok oldaláról a forint erősödése irányába hatott, a gyengítés gazdaságpolitikai döntések eredménye volt. Ezek a döntések hozzájárultak az úgynevezett *high pressure economy* fenntartásához s a mélyben egyre erősödő inflációs nyomáshoz.

A kicsi, nyitott Magyarország gazdasága tehát az elmúlt években kegyelmi időszakban működött. Az alacsony nemzetközi inflációs környezet, a folyó fizetési mérleg tartós aktívuma és a tendenciájában emelkedő tőkemérlegtöbblet jelentős mozgásteret engedett a magyar kormánynek pozitív és negatív értelemben is. Volt mozgástér arra, hogy a hibás gazdaságpolitikai lépéseknek ne legyenek (közvetlen) következményei, de lett volna arra is, hogy régóta halogatott fontos reformdöntések megszülessenek és megvalósítsák őket. A kegyelmi időszak elfedte a magyar gazdaság felszín alatti szerkezeti problémáit, többek között a mélyben egyre erősebben jelentkező inflációs nyomást is.

A tetőt akkor kellett volna megjavítani, amikor sütött a nap. Oroszország Ukrajna ellen indított háborújával a kegyelmi időszak véget ért, zord időjárás köszöntött be. A tető megjavítása sokkal mostohább körülmények között válik szükségessé. A hazai magas inflációt akkor kellene letörni, amikor a nemzetközi gazdasági környezetből is tartós inflációs nyomás érkezik, amikor a folyó fizetési mérleg passzívuma egyre nagyobb,⁷ és amikor bizonytalanná vált az Európai Unióból érkező transzferek összege is. A belső inflációs nyomásra ráerősítenek a külső tényezők, a magas infláció a forint árfolyamát gyengíti, amely ugyancsak inflációs hatású. Ördögi kör alakul ki bent a házban, miközben odakint fagyos szelek fújnak és esik az eső.

Hivatkozások

- Baldwin, R., & Freeman, R. (2021). *Risks and global supply chains: what we know and what we need to know*. Bank of England Staff Working Paper, No. 942. September. Bank of England, London.
- Economist (2023a). *Globalisation, already slowing, is suffering a new assault*. January 12th, Elérhető: <https://www.economist.com/briefing/2023/01/12/globalisation-already-slowing-is-suffering-a-new-assault>
- Economist (2023b). *How China's reopening will disrupt the world economy*. January 5th <https://www.economist.com/leaders/2023/01/05/how-chinas-reopening-will-disrupt-the-world-economy>
- Eurostat (2022). *Euroindicators. Annual inflation down to 9,2% in the euro area*. Elérhető: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15725179/2-18012023-AP-EN.pdf/e301db8f-984c-27e2-1245-199a89f37bca>

⁷ Az MNB 2022 decemberi Inflációs jelentése szerint GDP-arányosan 2022-ben a folyó fizetési mérleg GDP-arányos hiánya 7% körül alakulhat (MNB, 2022, 58. o.).

- Gáspár, T., Koppány, K., Sass, M., & Shulei, B. (2022). *Foreign trade relations of Hungary with China – a global value chain perspective*. Kézirat, BGE Jövő Értékláncai Kiválósági Központ.
- IMF (2008). *World Economic Outlook*, April. Elérhető: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2016/12/31/Housing-and-the-Business-Cycle>
- IMF (2018). *World Economic Outlook*, October. Elérhető: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2018/09/24/world-economic-outlook-october-2018>
- IMF (2022). *World Economic Outlook*, October. Elérhető: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/10/11/world-economic-outlook-october-2022>
- IMF (2023). *Geoeconomic Fragmentation and the Future of Multilateralism*. January 15. Elérhető: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2023/01/11/Geo-Economic-Fragmentation-and-the-Future-of-Multilateralism-527266?cid=bl-com-SDNEA2023001>
- Kordalska, A., & Olczyk, M. (2022). Upgrading low value-added activities in global value chains: a functional specialisation approach. *Economic Systems Research*, DOI: 10.1080/09535314.2022.2047011
- Mavroidis, P. C., & Sapir, A. (2021). All the Tea in China: Solving the 'China Problem' at the WTO. *Global Policy*, 12(3), April, 41–48, <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12925>
- MNB (2022). *Inflációs jelentés*. 2022 december. Elérhető: <https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-digitalis-16.pdf>, letöltve 2022. január 14.
- Molnár, E., Kozma, G., Mészáros, M., & Kiss, É. (2020). Upgrading and the geography of the Hungarian automotive industry in the context of the fourth industrial revolution. *Hungarian Geographical Bulletin*, 69(2), 137–155, <https://doi.org/10.15201/hungeobull.69.2.4>
- Pavlínek, P. (2022). Transition of the automotive industry towards electric vehicle production in the east European integrated periphery. *Empirica*, <https://doi.org/10.1007/s10663-022-09554-9>
- Simchi-Levi, D. & Haren, P. (2022). How the War in Ukraine Is Further Disrupting Global Supply Chains. *Harvard Business Review*, March 17, 2022, <https://hbr.org/2022/03/how-the-war-in-ukraine-is-further-disrupting-global-supply-chains>
- Szalavetz, A. (2022) Transition to electric vehicles in Hungary: A devastating crisis or business as usual? *Technological Forecasting and Social Change*, 184, <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.122029>.
- UNCTAD (2002). *World Investment Report 2002*. Elérhető: <https://unctad.org/webflyer/world-investment-report-2002>
- Witt, M. A., Lewin, A. Y., Li, P. P., & Gaur, A. (2023). Decoupling in international business: Evidence, drivers, impact, and implications for IB research, *Journal of World Business*, 58(1). <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2022.101399>
- WTO (2017). *Global Value Chains Development Report 2017*. Elérhető: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/gvcd_report_17_e.htm
- WTO (2019). *Global Value Chains Development Report*. Elérhető: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gvc_dev_report_2019_e.pdf
- WTO (2022/a). *World Trade Statistical Review 2022*. Elérhető: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtsr_2022_e.htm
- WTO (2022/b). *End Year Trade Monitoring Report*. Elérhető: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/trdev_nov22_e.pdf